

УДК 37.02:373.3.016(410)

ФУНКЦІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

Ірина Борисенко

У статті проаналізовано функції оцінювання навчальних досягнень молодших школярів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, зроблено порівняльний аналіз імплементації функцій у початкових школах Англії, Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії у контексті особистісно зорієнтованої парадигми сучасної освіти.

Ключові слова: оцінювання навчальних досягнень учнів, функції оцінювання, оцінювання для навчання, формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання, аналітичне оцінювання, діагностичне оцінювання, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії.

Оцінювання навчальних досягнень учнів сьогодні позиціонується світовою спільнотою як ефективний інструмент підвищення якості освіти, набуваючи нових характеристик в умовах інтеграційних процесів, стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, інноваційних здобутків педагогічної та психологічної наук. Орієнтування української освіти на європейські стандарти зумовлює необхідність ретельного дослідження теорії і практики оцінних технологій у контексті спільних європейських підходів. Особливий інтерес становить проблема функцій оцінювання, які набувають нового трактування під впливом актуалізації ідеї розвитку творчого потенціалу учнів, передусім молодших школярів.

Питання організації процесу навчання молодших школярів та оцінювання його результатів розглядаються у працях таких відомих українських учених, як Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Савченко. Суттєвий внесок у розвиток вітчизняної педагогічної теорії у царині оцінювання навчальних досягнень учнів зроблено науковцями Г. Бутенко, І. Іванюк, О. Локшиною, Т. Лукіною, О. Ляшенком, дослідження яких присвячено проблемам оцінних технологій в Україні та зарубіжжі.

Загальні проблеми педагогічного тестування та питання оцінювання навчальних досягнень учнів Великої Британії досліджували Г. Айзенк, С. Берт, К. Гіпс, М. О'Лірі, П. Блек, Д. Уільям, У. Харлен.

Метою нашої статті є дослідження функцій оцінювання у контексті інноваційних трансформацій в оцінюванні навчальних досягнень учнів початкових шкіл Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, розкриття регіональних спільностей та розбіжностей.

Оцінювання, у трактуванні української вченої Олени Савченко, – це процес визначення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змістом предмета порівняно з вимогами Державного стандарту та програм [1, с. 193].

На думку ірландського педагога М. О'Лірі (Michael O'Leary), оцінювання не повинне обмежуватися вимірюванням рівня досягнень учнів, а має використовуватися як засіб покращення їхніх досягнень [12, с. 7].

За визначенням британської дослідниці К. Гіпс (Caroline Gipps), оцінювання є широким колом методів для перевірки учнівських навчальних досягнень і результатів, що охоплює державне офіційне тестування й екзамени, практичне усне опитування, поточне оцінювання на уроках і складання портфоліо [8].

У Британії оцінювання є концептуальною складовою Національного курикулуму, за допомогою якої визначається рівень розвитку учня, виявляються недоліки у знаннях та вміннях, визначається рівень його готовності до засвоєння нового матеріалу. Основна мета оцінювання – перевірка рівня опанування учнями знань, умінь і навичок, закладених Національним курикулумом.

Як зазначає О. Савченко, оцінювання є особливою (діагностувальною) складовою контролю, а оцінка – це його результат. Грунтуючись на ідеях особистісно зорієнтованої, дитиноцентрованої дидактики, вчена пропонує розглядати такі функції контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, як діагностувальна, корегувальна, прогностична, навчально-перевірювальна, розвивальна й виховна [1, с. 185].

Багато британських учених співвідносять функції оцінювання з цілями оцінювання. Такої думки дотримується британська дослідниця П. Бродфут (Patricia Broadfoot), яка вважає, що вибір функцій деякою мірою визначає цілі, стандарти і критерії оцінювання.

Серед учених, які вперше запропонували розрізняти цілі формувальної і підсумкової функції оцінювання, чільне місце посідає американський дослідник М. Скрайвен (Michael Scriven), який наголошував, що визначення цілей є першочерговим у процесі добору функцій оцінювання [13].

Думку про те, що функції – це комбінація дій, які використовуються у процесі оцінювання комплексно, підтримували британські вчені П. Блек (Paul Black) і Д. Уільям (Dylan Wiliam) [13].

На нашу думку, функції оцінювання – це спосіб діяльності, що спрямований на отримання результатів про рівень засвоєння навчального матеріалу, які, у свою чергу, використовуються для подальшого стимулювання розвитку пізнавального інтересу дітей і корегування навчального процесу.

Основними функціями оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи Сполученого Королівства є: розвивальна, підсумкова, аналітична та діагностична. Розвивальна функція, яка набула особливого значення в освітніх системах усіх країн Європи, у Сполученому Королівстві отримала назву формувальної. Необхідно зазначити, що у британській науково-педагогічній літературі зазначена функція розглядається значно ширше, фактично як цілісний концепт формувального оцінювання.

Численні дослідження міжнародних організацій, зокрема, таких як Центр дослідження та інновацій освіти (Франція), свідчать про все більшу увагу до формувального оцінювання, що позиціонується як «найбільш ефективно з усіх видів оцінювання, оскільки відповідає навчальним потребам

кожного учня. Крім того, воно сприяє високим навчальним досягненням, соціальній злагоді та формуванню вміння вчитися впродовж життя» [11, с. 22].

Підтримуючи думку щодо провідної позиції формувальної функції оцінювання, британські дослідники У. Харлен (Wynne Harlen) і Дж. Гарднер (John Gardner) визначають такі основні її характеристики:

- результати навчання свідчать про темп і зміст викладання;
- відповіді учнів на питання тестів дають змогу зробити висновок про рівень сформованості навичок і ставлення учнів до навчання;
- встановлення зворотного зв'язку;
- активна участь учнів у процесі навчання і визначенні цілей, над досягненням яких вони працюють;
- розуміння учнями критеріїв якості, що висуваються до їхньої роботи у процесі самооцінки і взаємооцінки навчальних досягнень [9, с. 15].

У документах Ради з питань курикулуму, екзаменів і оцінювання Північної Ірландії формувальне оцінювання розглядається як «оцінювання для навчання». Про це, зокрема, йдеться у рекомендаційних документах з питань оцінювання в початковій школі Північної Ірландії, де акцент робиться на двох основних узагальнених підходах до процесу оцінювання: оцінювання для навчання та оцінювання процесу навчання.

Формат «оцінювання для навчання» передбачає трансформацію процесу навчання і викладання у напрямі активізації співпраці вчителя і учня, що забезпечує зворотний зв'язок між якістю навчальних досягнень і створенням можливостей їх досягнення. Не менш важливим є вплив такого типу оцінювання на бажання учня покращити навчальні результати, його поведінку, мотивацію, виконання обов'язків, здатність самостійно працювати і об'єктивно оцінювати свої досягнення. Крім того, оцінювання для навчання ґрунтується на засадах дитиноцентрованого підходу до навчання.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що оцінювання для навчання у початковій школі трактується як процес збору, оброблення та використання інформації про учнівські досягнення у процесі формування знань, навичок і ставлення учнів з метою зробити процес навчання відповідним і значущим для дітей, переглянути методи роботи вчителів і стратегію планування курикулуму [6, с. 3].

Теоретична основа концепції оцінювання для навчання, як і формуального оцінювання, ґрунтується на дослідженнях британських науковців П. Блека (Paul Black) і Д. Уільяма (Dylan Wiliam), які проводили теоретичні і практичні розвідки процесу оцінювання в початковій школі Сполученого Королівства. У своєму дослідженні «Всередині чорної коробки» (Inside the Black Box, 1998) вчені наголошують, що жодна з освітніх ініціатив щодо покращення результатів навчання не досягла таких успіхів, як формувальне оцінювання [4, с. 3].

Отже, формувальне оцінювання й оцінювання для навчання сьогодні є невід'ємними частинами освітнього процесу, результати якого використовуються для модернізації роботи вчителів з метою задовольнити потреби учнів та покращити якість освіти. Зазначене оцінювання надає учням можливість брати активну участь у процесі оцінювання, забезпечує взаємозв'язок між учнями,

вчителями і батьками.

Надання пріоритету формувальній функції оцінювання знижує роль панівної упродовж століть у британській педагогіці підсумкової функції, яка, з погляду британських педагогів, включає в себе процес обліку й оприлюднення інформації про досягнення учнів батькам, вчителям, органам освіти, що має періодичний характер і використовується у подальшому плануванні роботи. Формами проведення підсумкового оцінювання можуть бути тести або екзамени, звіти про досягнення учнів за певний час.

Відносно рівня оцінювання знань, підсумкове оцінювання поділяється на:

- внутрішнє, що охоплює оцінювання знань учня, їх документування і надання інформації батькам та учням;
- зовнішнє, що передбачає виконання вимог національного оцінювання для відбору до середньої ланки школи (якщо воно існує) [5, с. 2].

Крім того, оброблені результати підсумкового оцінювання використовуються для:

- перевірки якості освітніх стандартів, яку повинні забезпечувати вчителі, школи і місцеві органи освіти;
- моніторингу, що уможлиблює порівняння навчальних досягнень учнів відповідно до віку та етапу навчання з метою визначення змін у освітніх стандартах.

Аналітична функція оцінювання полягає, в першу чергу, в забезпеченні учнів якісним процесом навчання та моніторингу ефективності чинного курикулуму і всієї освітньої системи. На рівні школи аналітичне оцінювання дає змогу скорегувати організаційне планування і модернізувати курикулум.

Аналітичне оцінювання на рівні освітньої системи уможлиблює проведення моніторингу ефективності усієї освітньої системи з подальшим внесенням змін у систему початкової освіти. Йдеться, зокрема, про перегляд курикулуму, методів навчання, ресурсної бази тощо [5, с. 93].

Діагностична функція оцінювання спрямована на виявлення прогалин у знаннях, уміннях учнів, з'ясування їх причин з метою усунення недоліків [2, с. 193].

Характеризуючи підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів в Англії, необхідно підкреслити, що при активізації уваги до формувальної функції робиться спроба застосовувати усі функції комплексно, розглядати їх як такі, що взаємодоповнюють одна одну, формуючи цілісне середовище для розвитку кожного окремого учня і вдосконалення системи освіти. Зокрема, йдеться про такі функції, як:

- формувальна, що трактується як така, що полягає у забезпеченні педагогів інформацією про те, на якому етапі опанування знань перебуває учень, для того, щоб спланувати наступні дії (оцінювання для навчання);
 - підсумкова – спрямована на те, щоб надати інформацію про досягнення учнів (оцінювання процесу навчання);
 - аналітична, яка зорієнтована на аналіз інформації щодо класів і шкіл задля оцінювання курикулуму і діяльності вчителів;
 - інформаційна, яка покликана забезпечити батьків інформацією про успіхи їхніх дітей і роботу школи [7, с. 5].
-
-

Такий же комплексний підхід щодо оцінних функцій притаманний і Північній Ірландії, у системі початкової освіти якої застосовують:

- формувальну функцію оцінювання, за допомогою якої визначаються подальші навчальні дії учня і формулюються чіткі цілі майбутніх досягнень (концепт оцінювання для навчання);
- підсумкову, що забезпечує інформацією про результати рівня опанування учнем знань, набуття навичок і вмінь (оцінювання навчання);
- аналітичну, що надає порівняльну інформацію про результати навчальної діяльності учнів на національному рівні і може бути використана як індикатор необхідності модернізації курикулуму;
- інформаційну, що інформує вчителів стосовно результатів навчальних досягнень учнів задля подальшого звітування перед батьками і державними освітніми установами [3, с. 94].

В Уельсі поряд з формувальною функцією оцінювання великого значення надається діагностичній, що спрямовується на підтримку досягнень учнів, які офіційно фіксуються і повідомляються батькам.

Модель оцінювання навчальних досягнень учнів у Шотландії також перебуває у стані активної модернізації, яка розпочата в 1998 р. урядовою програмою «Оцінювання для навчання». Метою реформ проголошено надання формувальній функції пріоритетної позиції серед інших функцій оцінювання у системі початкової освіти Шотландії.

Концептуальним підґрунтям реформи стали розроблені групою з питань реформування оцінювання (Assessment 3-14) основні принципи оцінювання учнів початкової школи Шотландії. Наголос було зроблено на формувальній функції, впровадженні індивідуальних навчальних планів для учнів, переході до вчительського оцінювання, розробленні банку тестів і завдань, звітах батькам і органам освіти про успішність учнів [10, с. 8].

Зазначені ідеї було закладено у «Курикулум для досконалості» (2007 р.). Оцінювання навчальних досягнень учнів позиціонується тут як його невід'ємна складова та ґрунтується на формувальному концепті. Крім формувальної функції, модель оцінювання передбачає реалізацію підсумкової, за допомогою якої вчитель підтверджує свою думку про те, що учень досяг мети навчання на певному освітньому рівні або етапі.

Формувальна функція оцінювання у початковій школі Шотландії великою мірою реалізується у процесі самооцінювання учнями і вчителями процесу навчання, що пов'язано з основною метою оцінювання в початковій школі Шотландії – реалізувати особистісно зорієнтоване навчання.

Отже, оцінювання навчальних досягнень учнів є невід'ємним складником навчального процесу початкової школи Сполученого Королівства. Оцінювання розглядається як один із ключових інструментів покращення якості освіти. Водночас, все більший наголос робиться на розвитку молодших школярів. Це завдання покликана реалізувати формувальна функція оцінювання. В контексті особистісно зорієнтованої парадигми сучасної освіти трансформації полягають у наданні пріоритетності формувальній функції оцінювання, яка, разом із підсумковою, аналітичною і діагностувальною, формує платформу для розбудови інноваційних підходів до оцінювання знань

учнів молодшого шкільного віку у Сполученому Королівстві. Наразі прослідковується розбудова Англією, Уельсом, Шотландією та Північною Ірландією власних оцінних моделей відповідно до місцевих особливостей, а також уніфікація стратегічних бачень розвитку оцінного сектора.

Реалізація формувальної функції оцінювання у початковій школі Британії досягається у форматі встановлення зворотного зв'язку між якістю навчальних результатів учнів і можливістю їх досягнення, активним залученням учнів до процесу навчання, вмотивованістю учнів і адаптацію навчального процесу до потреб учнів.

Список використаних джерел:

1. Савченко О. Я. *Дидактика початкової освіти : підручник / Ю. Я. Савченко.* – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
2. *Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи : методичні рекомендації / [Т. Байбара, Н. Бібік, М. Ващуленко, О. Савченко та ін.].* – Київ : Міністерство освіти і науки України. Академія педагогічних наук, 2001. – 107 с.
3. *Andrew C. Compulsory Assessment System in the INCA Countries : Thematic Probe / Catherin Andrew, Ruth Brown, Claire Sargent, Sharon O'Donell.* – London : INCA, QCA, 2007. – 94 p.
4. *Assessment for Learning for Key Stages 1&2.* – Belfast : Council for the Curriculum, Examination and Assessment, 2007. – 38 p.
5. *Assessment in the Primary School Curriculum : Discussion Documents and Proceedings of the Consultative Conference on Education.* – Dublin : Irish National Teacher's Organisation, 2008. – 120 p.
6. *Assessment for Learning: 10 principles. Research-based Principles to Guide Classroom Practice.* – Oxford : Assessment Reform Group, 2002. – 3 p.
7. *EURYDICE. National Testing of Pupil in Europe: Objectives, Organisation and Use of Results. United Kingdom (England, Wales and Northern Ireland).* – Brussels : Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice), 2009. – 110 p.
8. *Gipps G. Beyond Testing: Towards a theory of educational assessment / Caroline V. Gipps.* – London : Routledge Falmer, 2002. – P. Vii.
9. *Harlen W. Assessment to support learning / Wynne Harlen, John Gardner // Developing Teaching Assessment; Edited by John Gardner, Wynne Harlen, Louise Hayward, Gordon Stobard.* – London : Open University Press, 2010. – P. 15–29.
10. *Harlen W. The Quality of Learning: Assessment Alternatives for Primary education. Primary Review Research Survey ¾ Interim Report / Wynne Harlen / – Cambridge : The Primary Review, 2007. – 42 p.*
11. *OECD. Center for Education Research and Innovation/ formative Assessment/ Improvement Learning in Secondary Classrooms.* – Paris : OECD Publishing, 2005. – 279 p.
12. *O'Leary M. Towards a Balanced Assessment System in Irish Primary and secondary schools / Michael O'Leary // Oideas. Vol. 52.* – Dublin : Department of Education and Skills, 2006. – P. 7–24.
13. *Taras M. Assessment – Summative and Formative – Some Theoretical Reflections / Maddalena Taras // British Journal of Educational Studies. Vol. 53, No. 4.* – Blackwell Publishing Ltd, 2005. – P. 466–478.